

יולי אוקימנא לרישא כר' שמועון, ואתו הכך אמוראי לתרואה כרננן. והכי פירושה: רבינא תרעה לתלמי את ההדיוט ללו למועטי ונסית את לה, תנא רישא ונסית את היהודי, לרנים נלך ונענד עבודה זרה. ולא זו אף זו קתני — כלומר אי קשיא לך ליתני ונסית את הרנים ולא ליתני ונסית את היהודי דהא פשיטא דכולהו נוודו זה דנסקילה, אורחא לתנא ליתני הכי, תנא ויתלחא נרישא דפשיטא ליה, והדר תנא רבותא, ולא זו דנוסית יתיד בלנד נסקילה, אלא אף זו דנוסית רנים נסקילה, ודלא כר' שמועון. ורנ פפא חתא אף לתרואי לנקתני הנוסית זה הדיוט — לאו למועטי נניח הנוסית קתני, אלא כל הנוסיתים קרי הדיוטות ושום הכוונה, כלומר, ונסית הדיוט ושטתה הוא ונדח הקלן ונהג נז, שוקלין נחיי, — שכל חייני וניחתו נריכין התרואה והה נהרג נהכונה. בבית הפנימי — נהדרי הדריס, לפי שהא ירע לנדר נגלוי. הן רואין אותו — לאור הכר שמועון, דאי לא ונני חזו ליה לא ונני ונסהדי עליה לחיוביה קטלה, ואף על נז דשועי קליה, — דוניי למויור: לא הווי אלא. ושומעין קולו — שהא חוזר דברי הסתה. בעל סטרא — על אנו סטרא שנו. סטת דא — על שם שזימתה קרי לה הכי.

משנה המדיח זה האומר וכו' — נגורא ונוקיס לה נזידיה עיר הכהת. העושה מעשה ונוש, נסקילה. ולא האוחז את העינים — ורעה לנריות כאלו הוא עושה ורינו עושה כלום. שנים מלקטין קשוואין — ננוכשפות לפיטו, אחד נוהן לוקט וחיבי, והנרו לוקט ופטור. העושה מעשה — שהיתה כלן שדא קשוואין ולקטה ונתש נכשפים היי. האוחז את העינים — ורעה לנו כאלו התקנלו כולם ננוקיס אחד, והקשוואין לא זזין ונוקונון — פטור.

גמרא מכשפה אחד האיש ואחד האשה — דהא נני חונ וידועני דנוכשפים הם לא חלק זין איש לאשה דכתיב (ויקרא כ) "איש או אשה, לא תחיה כל נשמה — נצטע חוונות כתיב. מה להלן בסייף — דכתיב נסיתון ועונ "ויכיהו ישראל לפי הרב" (במדבר כא). מה להלן — נסיני. בסקילה — דכתיב (שמות יט) "כי סקול יסקל או ירה יירה". שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה — ווולינו נסיני שנצטרה בהן סקילה.

תוספות

אפילו נביא, ורב פפא הא לא מסתבר ליה, דמשום דקתני המסית אח ההדיוט דאתא למימר אפילו נביא.

ובסגנון "לא זו אף זו" קתני [שנה] במשנה, שקודם שנה את הדבר הפשוט, ואחר כך הוסיף דבר חמור מזה. וכך יש לפרש: לא זו בלבד שהמסית את ההדיוט בסקילה, אלא אף זו — המדיח עיר הנדחת נידון בסקילה. רב פפא אמר: כי קתני להבדילו מנביא אלא לענין הכמנה.

ולא זו אף זו קתני. רב פפא אמר: כי קתני מסית זה הדיוט — להכמנה. דתניא: ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהו. חוץ מזה. כיצד עושין לו? מדליקין לו את הנר בבית הפנימי, ומושיבין לו עדים בבית החיצון. כדי שיהו הן רואין אותו ושומעין את קולו, והוא אינו רואה אותן. והלה אומר לו: אמור מה שאמרת לי ביחוד! והוא אומר לו. והלה אומר לו: היאך נניח את אלהינו שבשמים ונעבוד עבודה זרה? אם חוזר בו — מוטב. ואם אמר "כך היא חובתנו וכך יפה לנו" — העדים ששומעין מבחוץ מביאין אותו לבית דין, וסוקלין אותו. וכן עשו לבן סטרא בלוד, ותלאוהו בערב הפסח. — בן סטרא? בן פנדירא הוא! — אמר רב חסדא: בעל סטרא, בועל — פנדירא. — בעל פפוס בן יהודה הוא! — אלא: אמו סטרא. — אמו מרים מגדלא נשיא הוא! — כדאמרי בפומבדיתא: סטת דא מבעלה.

ג משנה המדיח — זה האומר "גלך ונעבוד עבודה זרה". והמכשף, העושה מעשה — חייב, ולא האוחז את העינים. רבי עקיבא אומר משום רבי יהושע: שנים לוקטין קשוואין, אחד לוקט פטור. ואחד לוקט חייב; העושה מעשה — חייב, האוחז את העינים פטור.

ד גמרא אמר רב יהודה אמר רב: מדיחי עיר הנדחת שנו כאן. "המכשף זה העושה מעשה וכו'". תנו רבנן: מכשפה — אחד האיש ואחד האשה. אם כן מה תלמוד לומר "מכשפה" — מפני שרוב נשים מצויות בכשפים. מיתתן במה? "רבי יוסי הגלילי אומר: נאמר כאן "מכשפה לא תחיה" ונאמר להלן "לא תחיה כל נשמה" מה להלן בסייף — אף כאן בסייף. רבי עקיבא אומר: נאמר כאן "מכשפה לא תחיה" ונאמר להלן "אם בהמה אם איש לא יחיה" מה להלן בסקילה — אף כאן בסקילה. אמר לו רבי יוסי: אני דנתי "לא תחיה" מ"לא תחיה" ואתה דנת "לא תחיה" מ"לא יחיה"! — אמר לו רבי עקיבא: אני דנתי ישראל מישראל, שריבה בהן הפתות הרבה, ואתה דנת ישראל מנכרים, שלא ריבה בהן הכתוב אלא

ובסגנון "לא זו אף זו" קתני [שנה] במשנה, שקודם שנה את הדבר הפשוט, ואחר כך הוסיף דבר חמור מזה. וכך יש לפרש: לא זו בלבד שהמסית את ההדיוט בסקילה, אלא אף זו — המדיח עיר הנדחת נידון בסקילה. רב פפא אמר: כי קתני להבדילו מנביא אלא לענין הכמנה. כלומר, כל מסית הוא כהדיוט שהוא קל ומוזול ומשום כך מכמינין לו עדים, אך לא נלמד מכאן שדווקא המסית אדם בודד דינו בסקילה, והנביא או המסית רבים בחנק, דתניא [ששנויה ברייתא]: ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהן עדים חוץ מזה של מסית. כיצד עושין לו? מדליקין לו את הנר בבית (בחדר) הפנימי, ומושיבין לו עדים בבית החיצון באפלה כדי שיהו הן רואין אותו ושומעין את קולו, והוא המסית אינו רואה אותן שכן הוא באור והם באפלה, והלה הניסת אומר לו: אמור מה שאמרת לי ביחוד והוא אומר לו. והלה (הניסת) אומר לו: היאך נניח את אלהינו שבשמים ונעבוד עבודה זרה? אם חוזר בו המסית — מוטב. ואם אמר: כך היא חובתנו וכך יפה לנו — העדים ששומעין מבחוץ מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו. וכן עשו למסית אחד ושמו בן סטרא מן העיר לוד, ותלאוהו בערב הפסח. ושואלים: וכי אותו אדם היה בן סטרא? והלא ידוע כי בן פנדירא הוא. שאביו היה קרוי פנדירא. אמר רב חסדא: אפשר לומר כי שם בעל אמו היה סטרא ונקרא על שמו כפי שחשבו הכל שזהו אביו, ואילו בועל שבעל את אמו והוליד ממזר זה היה שמו פנדירא, ואם כן הוא גם בן סטרא וגם בן פנדירא. הסבר זה דוחים: איך יתכן הדבר? כי ידוע שבעל אמו של אותו אדם פפוס בן יהודה הוא! ומסכמים אלא אמו היא שהיתה קרויה סטרא. ומקשים: והלא ידוע כי אמו מרים מגדלא נשיא הוא! [מרים הקולעת שער נשים היתה], ומשיבים: סטרא אינו שם פרטי אלא כינוי, כדאמרי בפומבדיתא [כמו שאומרים הבריות בעיר פומבדיתא] על אשה זונה: סטת דא מבעלה [סטתה זו מבעלה] ונתקצר לסטרא.

ג משנה המדיח זה האומר לרבים נלך ונעבוד עבודה זרה. המכשף חייב אף הוא סקילה והגדרתו העושה מעשה ממש של כשפים — חייב, ולא האוחז את העינים — שמראה כאילו עשה, שאין זה בגדר כשפים. ר' עקיבא אומר משום ר' יהושע: כגון שנים לוקטין קשוואין בכשפים, אחד לוקט פטור, ואחד לוקט וחייב. כיצד? העושה מעשה שלקט באמת את הקשוואין בכישוף — חייב, האוחז את העינים — פטור.

ד גמרא על מה שנאמר במשנה כאן "המדיח", אמר רב יהודה אמר רב: מדיחי עיר הנדחת שנו כאן, ולא חילק בדין בינם ובין מסית, אלא שהמסית הוא המסית יחידים, ומדיח הוא המדיח לרבים דווקא. שני חכמים: שנו חכמים: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז) אין הכוונה למכשפה דווקא אלא אחד האיש ואחד האשה בכלל האסורים בכישוף. אם כן מה תלמוד לומר מכשפה בלשון נקבה — מפני שרוב נשים מצויות בכשפים. מיתתן במה, באיזה מיתה? ר' יוסי הגלילי אומר: נאמר כאן "מכשפה לא תחיה" ונאמר להלן בכבוש שבע אומות "לא תחיה כל נשמה" (דברים כ, טז) מה להלן במלחמה מיתתם בסייף (ראה במדבר כא, כד) אף כאן בסייף. ר' עקיבא אומר: נאמר כאן "מכשפה לא תחיה" ונאמר להלן בדין המתפרצים לעלות על הר סיני "לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה" (שמות יט, יג) מה להלן "לא יחיה" הוא בסקילה אף כאן "לא תחיה" הוא בסקילה. אמר לו ר' יוסי הגלילי: אני דנתי ולמדתי גזירה שיה "לא תחיה" מ"לא תחיה" שהמלים שוות לגמרי, ואתה דנת "לא תחיה" מ"לא יחיה"! אמר לו ר' עקיבא: אני דנתי דין האמור בישראל מדין ישראל, שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה, ואם מצאנו שפירוש "לא תחיה" לגבי ישראל הוא בסקילה יש לכן משמעות מיוחדת, ואתה דנת ישראל מנכרים שלא ריבה בהן הכתוב אלא

מסורת הש"ס
ה. ירושלמי סנהדרין ס"ז ה"ג. שם יבמות ס"ז ה"ג.
ו. ספרי שופטים קעא.
ז. ירושלמי סנהדרין ס"ז ה"ג.
ח. מכילתא משפטים יז (בהרבה ובשנוי שמות).

גרסות

אלהינו שבשמים בכת"י: אינו שבשמים.
וכן עשו לבן סטרא — סתת דא מבעלה כטע זה הושמט על ידי הצנזור.
העושה מעשה חייב בכת"י כמפורט בדפו"י ובירושלמי: העושה מעשה.

לשון

בן פנדירא
פנדירא הוא אולי השם היווני Πανδραγος (פנדרוס) או אולי השם הכינוי Πανθη (פנתה) = נמר. ושניהם היו נפוצים למדי באותה תקופה, בין אנשי הצבא הרומיים.

החיים

בן סטרא
הצנזור הנוצרי כמו גם המסורת העממית נטו לזהות את בן סטרא = בן פנדירא עם ישו הנוצרי, לפי כמה צדדים של דמיון. לעומת זאת סברו בעלי התוספות כי יהיה זה הוא בלתי אפשרי מבחינת הזמן, ומן החוקרים החדשים היו שסברו כי הוא שמו של מכשף שבא ממצרים, הנוכר גם אצל יוסיפוס.

אורח ההלכה

עיונים
זה הדיוט להכמנה / ויש מכארים: אבל נביא ומדיח אין דינם כהדיוט לענין זה ואין נידונים אלא לאחר התראה כרינה (צ"פ).
איהו מכשף / העושה מעשה כשפים — חייב סקילה, ואם רק אחז את העינים — פטור, ולוקה מכת מדרות. ויש אומרים שהאוחז את העינים לוקה מן התורה משום מעונו, או שיש לחלק בין דבר הנראה כטבעו של עולם כנטיעת קשואים שאינו לוקה, ודבר שאינו כפטר העולם שנראה ככשוף ממש לוקה (כ"מ). (שם סו"א הט"ו)
עונש המכשף / המכשף נידון בסקילה. כדעת ר' עקיבא שהלכה כמותו מחברו, וסוגיית הגמרא כשיטתו, ואכ"י שהוא אחרון סבור כמותו. (שם)

מסורת הש"ס

- א. ברכות כא. ב. יבמות ד. א. ועין ירושלמי קידושין פ"ד ה"א.
- ב. ספאים כו. א. מה. א. יומא ס. א. נזיר לו. ב. נטיו עו. א. קידושין כד. א. לר. ב. לה. א. לו. ב. מכ. ב. מג. א. נח. א. סנהדרין מה. ב. עב. ב. שבעות כו. ב. עבודה זרה נד. ב. זבחים נד. א. מו. א. נו. א. חולין סא. ב. קינ. ב. קי. א. בכורות מט. א. ערכין יד. ב. כריתות ג. א. מעילה יא. ב.
- ג. קידושין לה. א.
- ד. חולין ז. ב.
- ה. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ג.

גרסות

- נוציא לזה בכת"י: אמת מוציא לזה.
- ערא בכת"י: הדא.
- דבר כשפים בכת"י: כשפים.

לשון

פמליא

מקור המלה הוא בלטינית familia ומשמעה: צוות המשפחתי והמלוים. והוא כתרומם וערכו למשגל "צבא השמים".

מיתה אחת בלבד. ואין ללמוד מכאן. שהרי כל מיתה של בני נח היא כסיף. בן עזאי אומר: נאמר "מכשפה לא תחיה" (שמות כב. יז) ונאמר בסמוך "כל שכב עם בהמה מות יומת" (שם יח) סמכו ענין לו. אף שאין קשר ביניהם. ללמד: מה שוכב עם בהמה בסקילה כאמור במקום אחר אף מכשף בסקילה. אמר לו ר' יהודה: וכי מפני שסמכו ענין לו ואין שום ראייה אחרת נוציא לזה בסקילה? אלא ראייה אחרת יש: אוב וידעוני בכלל מכשפים היו שהרי אף הם עושים בכשפים ולמה יצאו מן הכלל להכתב לחוד — להקיש עליהן (להשוות להם) ולומר לך: מה אוב וידעוני בסקילה אף כל מכשף בסקילה. ושואלים: ולשיטת ר' יהודה נמי (גם כן) ליהויו [שהיו] אוב וידעוני כשני כתובים הבאים כאחד שבאו שניהם ללמד הלכה דומה, ולפי הכלל: כל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין? שאם יש כתוב אחד שנאמרה בו הלכה מסוימת אפשר לעשותה דוגמה לכל הדינים הדומים לו. אולם אם באים שני כתובים לומר אותה הלכה עצמה כאחד, משמע ששניהם מקרים מיוחדים ואין ללמוד מהם הלכה כללית. אמר ר' זכריה: ערא אמרה [זאת אומרת], קסבר [טבר] ר' יהודה: שני כתובין הבאין כאחד מלמדין ולמדים מהם לכל ענין.

אמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים — הרי זה כעין גוסטריקון: שמכחישין פמליא של מעלה שנראים כסותרים את חוקיו של הקדוש ברוך הוא. נאמר "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" (דברים ד. לה). אמר ר' חנינא: אפילו לדבר כשפים. שאינו מועיל כנגד מי שבדוק בה. מסופר. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דר' חנינא [אשה אחת היתה מחזרת לקחת עפר מחצת רגליו של ר' חנינא] כדי לעשות לו כשפים ולהויקא. אמר לה: אי מסתייעת — זילי עבידי [אם תצליחי — לכי ועשי] ואינני חושש לך. "אין עוד מלבדו" כתיב. ושואלים: איני [וכי כן הוא] ? והאמר [והרי אמר]

ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים — שמכחישין פמליא של מעלה הרי שראוי להזהר מהם! ומשיבים: שאני ר' חנינא דנפיש זכותיה [שונה ר' חנינא שמרובה זכותו] וצדיק שכמותו ודאי אין הכשפים שולטים בו. אמר ר' אייבו בר נגרי אמר ר' חייא בר אבא: "בלטיהם" האמור בהרטומי מצרים (שמות ז. כב) אלו מעשה שדים שאינם נראים. ונעשים בסתר "בלט". "בלהטיהם" (שם יא) אלו מעשי כשפים. וכן הוא אומר "ואת להט החרב המתהפכת" (בראשית ג. כד) שמשמעו שמתהפכת מעצמה, ולא על ידי אחרים, והוא כענין הכשפים שאינם על ידי מסייעים, אלא המכשפים בעצמם עושים. אמר אביי: דקפיד אמנא [זה שמקפיד על כלי מסויים] ואינו יכול לעשות כשפיו אלא בכלי מסויים — זה עושה מעשה שד. דלא קפיד אמנא [שאינו מקפיד על כלי] אלא יכול לעשות דברי פלא ללא כלי מסויים. זה מעשה כשפים. אמר אביי: הלכות כשפים כהלכות שבת, שיש אף בהם שלש דרגות: יש מהן בסקילה שחייב סקילה עליהן, ויש מהן שהוא פטור מעונש בידי אדם אבל אסור מדברי חכמים. ויש מהן שמתיר לעשות לכתחלה.

עיונים

מפני שסמכו / התנגדותו של ר' יהודה אינה למקרה אחד בלבד של מדרש סמוכין (שהוא כרוך בענש מות) אלא לכל דבר דרשה זו, שאינה נראית לו. אכן גם ר' יהודה סבור כי לפחות בספר דברים יש לדרוש סמוכים, שכל הספר נועד להיות סדר מיוחד של דינים חדשים ושל דינים שכבר נאמרו ונוספו להם משהו, אם כשטוטים ואם כמדרשם.

למה יצאו — להקיש / והקשו: ומפני מה לא נאמר שיש לחזיל כאן מדה אחרת של מדרש המקראות: דבר שבא מהכלל ללמד דבר חדש. שאין למדים ממנו לענין כלל? ויש לומר: כי הוספה זו של עונש שנאמרה כאוב וידעוני אין לראותה כדבר חדש אלא כציאה מן הכלל ללמד, ודבר חדש הוא רק כאשר הדין היוצא מן הכלל שונה וסותר את הידוע לנו כבר על הכלל (תפארת שלמה)

מכחישין / יש מפרשים מכחישין כמו סותרים, שהכשפים פועלים כנגד פמליא של

מיתה אחת — כל וייתה האמורה לגבי נח אינו אלא סייף. סמכו ענין לו — סמך ענין הווסף לשוכב עם בהמה. ענין — פרשה. שוכב עם בהמה בסקילה — הא ילפינן לה נהאלי פרוקין וידעויהם נס", דכתיב נס נפרשת "קדושים תהיו" וגמרינן לה מלחז וידעוני דכתיב נהו "נלחז ירגמו אותם דנויהם נס" (ויקרא כ). ר' יהודה — לא

מיתה אחת. אבן עזאי אומר: נאמר "מכשפה לא תחיה" ונאמר "כל שכב עם בהמה מות יומת" סמכו ענין לו: מה שוכב עם בהמה בסקילה — אף מכשף בסקילה. אמר לו רבי יהודה: וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה בסקילה? אלא, אוב וידעוני בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו — להקיש עליהן ולומר לה: מה אוב וידעוני בסקילה — אף מכשף בסקילה. לרבי יהודה נמי, ליהויו אוב וידעוני שני כתובים הבאים כאחד, יוכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין! — אמר רבי זכריה: ערא אמרה: קסבר רבי יהודה שני כתובין הבאין כאחד מלמדין.

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן כשפים — שמכחישין פמליא של מעלה. "אין עוד מלבדו" אמר רבי חנינא: אפילו לדבר כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא. אמר לה: אי מסתייעת — זילי עבידי. "אין עוד מלבדו" כתיב. איני, והאמר רבי יוחנן: למה נקרא שמן כשפים — שמכחישין פמליא של מעלה! — שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה. אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: "בלטיהם" — אלו מעשה שדים, "בלהטיהם" — אלו מעשה כשפים, וכן הוא אומר "ואת להט החרב המתהפכת". אמר אביי: דקפיד אמנא — שד, דלא קפיד אמנא — כשפים. אמר אביי: הלכות כשפים כהלכות שבת, ויש מהן בסקילה, ויש מהן פטור אבל אסור, ויש מהן מותר לכתחלה.

דריש סמוכין. נוציא — את זה מדין מיתות קלות לסקילה התמורה מכולן? אלא — מכלל ופרט אתה לומר זו סקילה. בכלל — כל המכשפים היו, וכבר חייב בהן הכתוב מיתה, דכתיב "לא תחיה". למה יצאו? — להזכירן נעמן ולכתוב בהן סקילה. — להקיש להם את הכלל, וזו מדה בתורה, כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו'. שני כתובין — הוה ליה לנכתב חד, או לזו, או ידעוני, ולשחק. ערא אמרה — כונו הדל איננה, זאת אומרת. קסבר ר' יהודה וכו' — וכל דוכתי דלמר אלא לחזן דלמר מלמדן חלי איכא לנויור — ר' יהודה היא, ומתכחל ילפינן. כשפים = נוטריקון כחש פמליא של יועלה, שעל מי שנגזר להיות ונויטין. אפילו כשפים — אין בהן כח לפני גזרתו, שאין לו ולגזרו. מחותי כרעיה — לעשות כה תקשפות. אם מסתייע — מילתיך, חס את מלחח לעשות לי מכשפות — עשי. אין עוד מלבדו כתיב — ואם התקום חפץ ני לא תוכלי להרע, ואם תוכלי מלחו ילא וחלי וקנלן. דנפיש זכותיה — ווסרי כפשיה תשמיה לאלויה. בלטיהם — כמו (רות ג) "יתנל (נלט) — נסתר. זה מעשה שדים — שנסתרים וחלין נחלין. כל מקום שנאמר "בלטיהם" היו החרטומין עושין בלטיהם על ידי שדים. בלטיהם אלו מעשה כשפים — שאינו עושה על ידי שדים אלא מעצמו. להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים — ומתהפכת מאליה ודומה לכשפים, (ולא) על ידי שדים היתה מתהפכת, אלא מאליה, וקרי ליה להט. דקפיד אמנא שד — מי שתקפיד על הכלי שאינו יכול לעשות דבר נלא כלי הרלווי לאתו דנר, כנון שרי נוהן שריכין סכין שקתו שחור, ושרי כוס שריכין כוס

של זכוכית. דלא קפיד אמנא — שכלל כלי היה עושה. כהלכות שבת — דמלכות נסקילה, ושנות פטור לנל אסור. ולית נזי ולפור שנסכסת לו תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתשך, ומפיוס מורסל להוציא ממנה לחם, הכי איתא נפרק "ר' אליעזר דלורג" (קז, א), וכן נז נחש נמתסק נז שלא ינשכו אותו — מותר לכתחילה, הכל נמי העושה מעשה ממש — נסקילה.

תוספות

וכי מפני שסמכו — מהכא דייק בריש יבמות (ד, א. ושם) דר' יהודה לא דריש סמוכין בעלמא. ואם תאמר: שאני הכא דלא דריש משום דאיכא גזירה שוה דמפקא מסמוכין, כדדריש ר' יוסי הגלילי דדריש "לא תחיה" מ"לא תחיה כל נשמה" דבסיף. תדע: דאטו ר' עקיבא דיליף מ"לא תחיה" דבסקילה מי נימא דלא סבירא ליה כרבנן דדרשינן סמוכין? אלא על כרחך משום דאיכא גזירה שוה ד"לא תחיה כל נשמה" דמפקא מסמוכין! ויש לומר: דדייק מלישנא דר' יהודה דאמר: וכי מפני שסמכו משמע דבשום מקום לא דרשינן.

מעלה. ויש שפירשו מכחישין מלשון כחוש=רה, כלומר, הכשפים מחלישים נדות בית דין של מעלה. (רמ"ה). וריח פירש שמכחישין כאן איננו הכחשה ממש, שבאמת אין הכשפים פועלים כנגד רצון של מעלה, אלא הם רק נראים כמכחישים, אבל אם לא נתנה רשות למעלה, שהיה כח בהם, לא היו הכשפים פועלים כלל. והמכשף אינו נענש משום שגנם שינוי בסדר העולם, אלא משום שעשה מעשה בנזיר למצות ה' (מאירי).

לטיהם — להטיחם / ויש גרסה הפוכה: בלטיהם אלו מעשי כשפים בלטיהם — אלו מעשי שדים. וסימן הוא לדברים, כי השדים מתהפכים מדבר לדבר כמו "להט החרב המתהפכת" (ערוך, רמ"ה).

האוחז את העינים — ונראה כאילו עושה, ואינו עושה כלום, פטור — חבל אסור. עסקי בהלכות יצירה — ומנוולא חזרו להו עגלת תילתא על ידי שהיו נזרפים אותיות השם שבהם נכרה העולם, ואין כלן נשום ונכשפות דמעשה הקדוש נרוך הוא הן, על ידי שם קדושה שלו הוא. אבהה דקרנא —

הַעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה — בְּסִקְלָהּ, הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם — פֶּטוּר אֲבָל אֲסוּר, מוֹתֵר לְכַתְחֵלָהּ — כְּדָרְבַּח חֲנוּנָא וְרַב אֹשְׁעִיא. כָּל מַעֲלֵי שְׁבֵתָא הוּוּ עֲסָקֵי בַהֲלֻכוֹת יִצִירָהּ, וּמִיבְרֵי לְהוּ עֵיגְלָא תִילְתָא וְאֶכְלֵי לִיהּ. אִמְר רַב אֲשִׁי: חֲזִינָא לִיהּ לְאַבּוּהַ דְּקֶרְנָא דְנַפְיָךְ וְשָׂדֵי כְרִיכֵי דְשִׁירָאֵי מִנְחִירֵיהּ [ראיתי את אביו של קרנא שהיה מוחט את חוטמו והיה משליך גלילים של משי מנחיריו] על ידי אֲחִיזוֹת עֵינַיִם, כִּיּוֹן שְׂדָנוּ בַּמַּעֲשֵׂי כַּשְׁפִּים וּבְחֶרְטוּמֵי מִצְרַיִם, מִבְּאַרְיֵה, וְיִיאֲמְרוּ הַחֶרְטָמִים אֵל פֶּרְעֶה אֲצַבַּע אֱלֹהִים הִיא" (שמות ת, טו) אִמְר ר' אֲלִיעֶזֶר: מִיכֵן רָאִיהּ שְׂאִין הַשֵּׁד יִכּוֹל לְבַרְאוֹת בְּרִיהּ פְּחוֹת מַכְשָׁעוֹרָהּ וְלִכְּלוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבַר הַדּוּמָה לְמַכַּת כִּינִיּוֹם, וְאִף הִבְיָנוּ שְׂאִין זֶה מַעֲשֵׂה כַּשְׁפִּים, אֲלֵא מִיַּד שְׁמַיִם. רַב פֶּפְאֵ אִמְר אִמְר בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה: אֱלֹהִים! אֲפִילוּ כְּגַמְלָא נְמִי לֹא מַצִּי בְרִי [אפילו בגדול של גמל גם כן אינם יכולים לברוא] וְאִין הֵם בּוֹרְאִים מֵאוּמָה אֲלֵא, הֵאִי מִיכְנִיף לִיהּ וְהֵאִי לֹא מִיכְנִיף לִיהּ [את אלה בעלי חיים גדולים, יכולים הם לאסוף ולהביא ממקום למקום, ואת אלה, הקטנים, אינם יכולים לאסוף]. אִמְר לֹו רַב לְרִי חִיָּיא: לְדִידֵי חֲזִי לִי הוּוּא טִייעָא דְשִׁקְלִיהּ לְסַפְסִירָא וְגִידִיהּ לְגַמְלָא וְטֶרֶף לִיהּ בְּטַבְלָא, וְקָם. אִמְר לִיהּ: לְבַתֵּר הֵכִי דָם וּפְרֵתָא מִי הוּוּא? אֲלֵא הֵיאִ אֲחִיזוֹת עֵינַיִם הוּוּ. זְעִירֵי אִיקְלַע לְאַלְכַּסְנַדְרִיאָא שֶׁל מִצְרַיִם, זְכוֹ חֲמַרָא, כִּי מֵטָא לְאַשְׁקוּיָהּ מֵיא — פֶּשֶׁר, וְקָם גַּמְלָא דְדוֹסְקִינְתָא, אִמְרו לִיהּ: אִי לֹאוּ זְעִירֵי אֲתָ — לֹא הוּוּ מֵהַדְרִינָן לְךָ, מִי אִיכָא דְזַבִּין מִיַּדֵּי הֵכָא וְלֹא בְּדִיק לִיהּ אֲמִיא? יִנְאִי אִיקְלַע לְהוּוּא אֹשְׁפִיזָא, אִמְר לִיהּ: אֲשִׁקִּין מֵיא! קְרִיבֵוּ שְׁתִּיתָא, חֲזָא דְקָא מְרַחֲשֵׁן שְׁפוּתָהּ, שְׂדָא פּוֹרְתָא מִינֵיהּ, הוּוּ עֶקְרֵבִי, אִמְר לִיהּ: אֲנָא שְׁתִּיאֵי מִדִּידְכוֹ, אֲתוּן נְמִי שְׁתוּ מִדִּידֵי, אֲשִׁקִּיָהּ — הוּוּאֵי חֲמַרָא, רַכְבָּהּ, סִלִּיק לְשׁוּקָא, אֲתָא חֲבֵרְתָהּ פֶּשֶׁרָהּ לֵהּ, חֲזִייהּ דְרִכִּיב וְקָאֵי אֲאִיתָתָא בְּשׁוּקָא, "וְתַעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וְתַכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם" אִמְר רַבִּי אֲלִעֶזֶר: צְפַרְדֵּעַ אַחַת הִיתָה, הַשְּׂרִיצָה וּמְלֵאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, כְּתַנְאִי, יְרֵבִי עֶקִיבָא אֹמֵר: צְפַרְדֵּעַ אַחַת הִיתָה, וּמְלֵאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, אִמְר לֹו רַבִּי אֲלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: "עֶקִיבָא, מַה לָּךְ אֲצַל הַגְּדָה? כֻּלָּהּ מְדַבְּרוֹתֶיהּ וְלָךְ אֲצַל נְעִימָה וְאַהֲלוֹת, צְפַרְדֵּעַ אַחַת הִיתָה, שְׂרָקָה לָהֶם וְהֵם בָּאוּ."

מפורת הש"ס

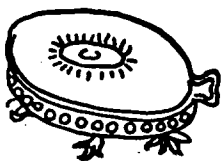
- 1. סנהדרין סה, ב.
- 2. שמות רבה פ"י (ה).
- 3. תנחומא וראה יב, תנכא"ר פ"ו, וראה שוח"ס עח.
- 4. (הכשרים) סנהדרין לח, ב, חגיגה יד, א.

גרסות

- האי מיכניף ככת"י: אלא האי מיכניף.
- דוסקניתא ככת"י: דאוסקניתא.
- קריבו שתיא ככת"י: קריבו ליה שתיא.
- כזה מדברותיך ודך ככת"י: כזה מדברותיך ויש שגרסו: כזה למדברותיך.

החיים

טבא

תוף קטן מתקופת התלמוד. פעמים שמצמידים לתוף זה אף פעמונים אחרים להשמיע גם קול צלצול.

לשון

טבא

במשמעות זו מוצאים גם את הערבית طبل

וגם את היוונית ταβαρα (טבלה) ושתייה כנראה באות ממקור פרסי או פרתי.

דוסקניתא

דוסקניתא הוא כנראה קיצור של דאוסקניתא, ואוסקניתא הוא מין עץ או דבר עשוי עץ, ויש בדומה לו חסקניאתא כשם של סוג עץ או נשר עץ.

ב"אמר רבי עקיבא כו"א. ושמעו קולה כל הצפרועים שנעולס והם צלו.

פורתא מיניה הוּו עֶקְרֵבִי [השליך מעט חמונו, מהמשקה, לארץ ונעשו ממנו עקרבים] והבין שכשפים בדבר, אִמְר לִיהּ: אֲנָא שְׁתִּיאֵי מִדִּידְכוֹ נְמִי שְׁתוּ מִדִּידֵי [אמר להם: אני שתיתי משלכם, שתו גם אתם משלי] וְאִף הוּו עֵשָׂה כַּעֲיֵן כַּשְׁפִּים, אֲשִׁקִּיָהּ, הוּוּאֵי חֲמַרָא [השקה אותה נעשתה חמור], רַכְבָּהּ סִלִּיק לְשׁוּקָא [ורכב עליה והלך לשוק], אֲתָא חֲבֵרְתָהּ פֶּשֶׁרָהּ לֵהּ [באה חברתה והתירה אותה מן הכשפים] חֲזִייהּ דְרִכִּיב וְקָאֵי אֲאִיתָתָא בְּשׁוּקָא [ראוהו שהוא רוכב על אשה בשוק], בַּעֲנֵן מְכוֹת מִצְרַיִם נֹאמֵר: "וְתַעַל הַצְּפַרְדֵּעַ וְתַכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות ת, ב) אִמְר ר' אֲלִעֶזֶר: צְפַרְדֵּעַ אַחַת הִיתָה בְּחַיִּילָהּ, הַשְּׂרִיצָה וּמְלֵאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, אִמְר לֹו ר' אֲלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: "עֶקִיבָא, מַה לָּךְ אֲצַל הַגְּדָה? אִין זֶה הַתְּחוּם שְׂתִּיתָא מַצְטִיין בּוֹ כֻּלָּהּ מְדַבְּרוֹתֶיהּ וְלָךְ אֲצַל נְעִימָה וְאַהֲלוֹת (דִּינֵי צַרְעָתָא) וְאַהֲלוֹת (דִּינֵי אַהֲלֵי הַמַּת) שְׁהֵם מֵהַהֲלָכוֹת הַחַמּוּרוֹת בְּתוֹרָה וְאַתָּה גְּדוּל בְּהֵן, וְלַעֲנֵן פִּירוּשׁ לְשׁוֹן הַכְּתוּב, כִּי יֵשׁ לַהֲבִין: צְפַרְדֵּעַ אַחַת הִיתָה, שְׂרָקָה לָהֶם וְהֵם בָּאוּ כוּלָן אַחֲרֵיהּ.

במשנה אמר ר' עקיבא בשם ר' יהושע גרדי הלכות כשפים.

אורח ההלכה

כשוף ואחיות עינים / המכשף העושה מעשה של כשוף ממש — חייב סכילה. אבל האוחז את העינים — פטור, ולוכה מכת מרדות, (ורמב"ם, ספר המדע, הלכות עבודה זרה, פ"א ה"טו) הלכות יצירה / מותר לכתחילה לעשות מעשה שלמעלה מן הטבע אם עושה כפרושה על ידי שמוש בשמות קדושים ובספר יצירה וכיוצא באלה, והיו שאמרו כי אם אין הדבר לצורך הצלת הרבים או לקדוש השם ולמצוה רבה — אין ראוי להשתמש בשמות הקדוש לצורך זה (עפ"י, ש"ד), (שו"ע י"ד קעט, טו)

עיונים

יתעל הצפרוע / וכשר הדברים לכאן הוא שהרי נאמר שנים חרטומי מצרים הביאו את הצפרועים, ולפי האמור לעיל (סז, א), בענין החובר, מוסבר כי יכלו להביא אותם (כלא לבראם) ממקומות אחרים (ר"צ חיות).

מוק"ר מן הצרפתית העתיקה mochie לקנח האף, למחוט. ** אסקריא, כנראה: אישקיל"א מן הצרפתית העתיקה eschiele שמשמעו: פעמוני קטן.